

Fokus na... predškolski odgoj u ruralnoj Poljskoj

Monika Rościszewska-Woźniak

Monika Rościszewska-Woźniak daje inovativan odgovor na pitanje potreba socijalno marginalizirane grupe djece.

Program pod nazivom 'Tamo gdje nema predškolskog odgoja' (TGNPO) razvila je Fondacija Komenski, nevladina organizacija za razvoj i dobrobit djeteta, kao odgovor na rastuću neravnopravnost u predškolskom odgoju u Poljskoj. Poljska ima najnižu stopu uključenosti djece u predškolske programe u cijeloj Europi; samo 38 posto djece od 3 do 5 godina ide u vrtiće. U ruralnim krajevima stopa je čak i niža, tek oko 15%, dok 850 općina uopće nema dječje vrtiće.

Dugoročni cilj TGNPO programa jest uravnotežiti odgojno-obrazovne mogućnosti za djecu u dobi od 3 do 5 godina, posebno u ruralnim područjima s visokom stopom nezaposlenosti. Program crpi iskustva iz portugalskog programa gostujućih odgajatelja i sustava ruralnih dječjih vrtića u Poljskoj, između dva svjetska rata i nakon 1950-tih. Po ovom programu, općine stvaraju tzv. 'alternativne oblike predškolskog odgoja', ili Predškolske centre, u selima gdje dječjih vrtića nema. Ti centri su smješteni po kućama, knjižnicama ili drugim općinskim javnim prostorima, a zapošljavaju profesionalne odgajatelje. Djeca u takvim centrima provode 3 do 4 sata na dan, 3 do 4 dana u tjednu. Odgajatelj radi s grupom od 7 do 15 djece, a roditelji zajedno s odgajateljima sudjeluju u odgoju.

Pilot-faza TGNPO projekta otpočela je 2001. godine. U ovom trenutku Fondacija Komenski surađuje s lokalnim vlastima i nevladinim organizacijama, kako bi održala visoke standarde u svojim 200 predškolskih ustanova, koje pohađa preko 3000 djece. Za podršku programu TGNPO razvili su program edukacije za odgajatelje i roditelje, kurikulum za djecu, postavili standarde kvalitete, uveli edukacijske materijale i sustav nadzora rada odgajatelja.

Do siječnja 2008., javne predškolske ustanove bile su jedina zakonom dozvoljena vrsta ranog odgoja i obrazovanja. Nakon kampanje Fondacije Komenski, poljski Zakon o odgoju i obrazovanju izmijenjen je kako bi se omogućio rad alternativnih ustanova predškolskog odgoja, a diverzifikacija u tom smislu već je započela.

Golub-pismoša ili Slijedimo djecu

Pawel: Vidio sam ovakvog goluba [pokazujući na majicu na kojoj je prikazana ptica]. Bio je to golub-pismoša.

Odgajateljica: Što je to 'golub-pismoša'?

Pawel: Pa, on nosi pisma.

Odgajateljica: Kako si znao da je to baš golub-pismoša?

Pawel: Imao je one vezice na nogama.

Odgajateljica: Kakve vezice?

Pawel: Iste kao na ovoj majici.

Odgajateljica: Odakle golubu te vezice?

Pawel: Od drugog goluba koji ih poklanja.

Odgajateljica: U zamjenu za pismo?

Pawel: Tako je.

Odgajateljica: Odakle golubu ta pisma?

Pawel: Od poštaru, iz sandučića za poštu... Ali ja nemam takve vezice, pa nisam dobio pismo.

Odgajateljica: Gdje možemo nabaviti takve vezice?

Pawel: Pa, s majice. Golub nosi pismo u kljunu. Ako ima dva pisma, jedno nosi u kljunu, a drugo pod krilom, ovako [Pawel stavlja lijevu šaku pod desno pazuho].

Odgajateljica: Kako znaš sve to?

Pawel: Eto, znam.

Odgajateljica: Mora da ti je netko rekao.

Pawel: Uopće ne. Samo znam. Golub leti tako visoko da ga nitko ne vidi. Kad mu je hladno, stavi noge u dimnjak, jer je zimi hladno, a on nema krzno na nogama.

Pa, što kažete na ovo? Ova priča došla je od lwone, odgajateljice iz seoskog vrtića. To je tek jedna od teorija koje smo imali zadovoljstvo slušati u vrtiću.

Dječja je mašta kao golub-pismoša: leti visoko u nebo, slobodna je i bezgranična, ali zna kamo ide. Njezin je cilj razumjeti, učiniti svijet i njegovo okruženje smislenim.

Koja je odgovornost nas, kao odgajatelja? Stojimo pred djecom s misijom da ih uvedemo u svijet odraslih. Posjedujemo znanje i iskustvo. Znamo prave metode, znamo kako odgajati i poučavati. Ili ipak ne? Naše vjerovanje da znamo više ili bolje, da smo pametniji - može predstavljati ograničenje i onemogućiti da istinski razumijemo djecu; može nas spriječiti da letimo s njima u svijet nepoznatog. Još gore, može nam se dogoditi da zatvorimo oči i um same djece, da ih prizemljimo, učinimo učenje dosadnim i napornim radom, zbirkom napornih klišeja koje samo treba memorirati.

Ali, kad postoji dobra komunikacija između odgajatelja i djece, kao između odgajateljice lwone i dječaka Pawela, kad naučimo slušati što djeca govore, ona će nas uvesti u svoj vlastiti svijet,

povesti na uzbudljivo putovanje zajedničkog istraživanja, prepunog iznenađenja i otkrića.

Naši mali Predškolski centri smješteni su u ruralnim krajevima, gdje nema državnih vrtića - tamo gdje su zatvoreni, ili nikad nisu ni postojali. Pokušavali smo pronaći načine da osiguramo djeci sa sela ostvarenje njihovih potencijala. Inspirirani otkrićima istraživanja ovih mogućnosti i vlastitom intuicijom, počeli smo se fokusirati na bolju komunikaciju i bolje odnose s djecom. Educiramo odgajateljice da je ispravan način komunikacije s djecom ljubaznost, blagost i iskazivanje poštovanja. U prijelazu prema osnovnoškolskom obrazovanju, 'naša' djeca trebaju postati kreativna, istraživačkog duha; ona koja se ne boje postavljati pitanja,

samopouzdana i samostalna, sposobna raditi u grupi. Trebaju misliti svojom glavom, što će im omogućiti vlastiti izbor. Ne smiju se bojati pogrešaka, no trebaju znati tražiti rješenja i izlaze, donositi odluke i biti spremna suočiti se s posljedicama vlastita izbora.

Kako bismo postigli ove ciljeve, trebamo pedagoške metode koje omogućuju prostor za provedbu aktivnosti koje organiziraju djeca. Vjerujemo da djeca trebaju učiti kroz izravno eksperimentiranje, otkrivajući svijet oko sebe zajedno sa svojim vršnjacima. Sve veći je broj naših odgajatelja koji koriste pristup radu i metode profesorice Lilian Katz. To nije lako. Takve metode rada od odgajatelja zahtijevaju naporan rad; od njih se očekuje da poznaju procese učenja i razvoja; da prepoznaju

i točno odrede dječje potrebe; da budu sposobni promatrati djecu i u razgovoru ih navesti da iskažu što stvarno znaju o svijetu oko sebe. Odgajatelji moraju shvatiti da nemaju kontrolu nad svime, te biti spremni 'sjediti sa strane' kad djeca preuzmu inicijativu.

Ovaj pristup generira duboke promjene u odgojno-obrazovnim odnosima. Većina naših seoskih odgajatelja mladi su ljudi s malo radnog iskustva u odgoju. Izolacija od drugih odgajatelja u odgojno-obrazovnom procesu čini njihov posao još težim. Nedostatak podrške može naštetiti kvaliteti njihovog rada, što i jest razlog zašto smo razvili sustav edukacije i podrške za same odgajateljice. Mentori im pomažu u prepoznavanju teškoća u radu i njihovom rješavanju, u nadgledanju odgojno-obrazovnih aktivnosti u vrtiću, te u planiranju njihovih budućih karijera.

Pomoć roditelja pri tome je neprocjenjiva, pod uvjetom da odgajatelj zna kako ih uključiti. Oni mogu biti pomagači u radu u vrtiću, ići s grupom na izlete u prirodu, predstavljati pojedino zanimanje ili sadržaj (npr. o sječi drva, traktorima, pravljenju maslaca, veterinarstvu). Ali najviše od svega, svi roditelji su stručnjaci za prepoznavanje potreba svoje djece, baš kao što su i odgajatelji stručnjaci za posredovanje novih spoznaja djeci. Ako udruže snage, odgoj djece izlazi izvan zidova vrtića i škola i ulazi u lokalno okruženje, mijenjajući cijelu zajednicu. Mnoga od pitanja i problema koje otkrivamo u našim Predškolskim centrima kasnije su predmetom rasprave unutar obitelji djece; na primjer, djeca vole prikupljati različite informacije i razgovarati o njima, a idealno mjesto za to je njihov dom.

Nadamo se da djeca koja su prošla kroz program 'Tamo gdje nema predškolskog odgoja' (TGNPO) neće s vremenom izgubiti volju za otkrivanjem svijeta, niti hrabrost i otvorenost misli, kad jednom krenu u osnovnu školu. Nadamo se da će svojim razmišljanjem i radom promijeniti postojeću školsku praksu, te pokazati da djeca i učitelji mogu biti partneri u procesu učenja. Možda negdje na tom putu i učitelji otkriju davno zaboravljeni svijet neograničene spoznaje.

Monika Rościszewska-Woźniak je psihologinja, suosnivačica Komenski fondacije za razvoj djece, s petnaestogodišnjim radnim iskustvom kao ravnateljica jednog od prvih Predškolskih centara u Poljskoj.
mwozniak@frd.org.pl

